

MODERNA

Moderna v hrvaški književnosti zajema obdobje od 1892 do 1916. mlada generacija hrvaških pisateljev je svoj boj za nov nacionalnopolitični in literarno-estetski program začela leta 1895 na trgu bana Jelačića v ZG, ko je javno nastopila proti režimu Khuena Hedervaryja z zažigom madžarske zastave. Študenti, ki so v protestu sodelovali so bili pregnani iz vseučilišč; študij so zato nadaljevali na Dunaju in v Pragi, kjer so prišli v stik z novimi socialnimi, političnimi in estetskimi idejami. Praška skupina je nastopila z idejo o socialni funkciji literature, dunajska pa izhaja iz izrazite dunajske secesije in zagovarja larpurlartizem. Nova generacija pisateljev je prinesla nov duh v literarno ustvarjanje: v poeziji in prozi je prišlo do sprememb v tematiki in načinu izražanja. Avtorji se ukvarjajo z lastno intimo, eksistencialnimi, socialnimi in domoljubnimi motivi. Do izraza pridejo značilnosti simbolizma, impresionizma in zametki ekspresionizma. Izrazitejša postane nova senzibilnost, občutljivost; pesniki razkrivajo globino svoje intime. O domoljubnih motivih pišejo brez patetike, včasih celo v vulgarnem jeziku. To je poezija preciznih pesniških slik, utemeljenih na vidnih, slušnih, tipnih in vonjavnih senzacijah. Verzi so zelo melodični, vse pogostejši je prosti verz. V prozi se opušča zgodbenost. Oživiljeni sta kajkavska (Matoš, Domjanović, Galović) in čakavska (Nazor) književnost.

MILAN BEGOVIĆ (1876–1948) → pesnik, prozaist, dramatik, kritik, prevajalec
Tretja pesniška zbirka *Knjiga Boccadoro* ga je postavila v središče moderne. V hrvaško književnost je prvi vnesel motiv telesnosti.

DRAGUTIN DOMJANOVIĆ (1875–1933) → kajkavski pesnik
V svoje pesmi je uvedel dekadentne motive. Dogajanja skoraj ni. Pisal je v kajkavščini.

VLADIMIR NAZOR (1876–1949) → čakavski pesnik, rojen na Braču
Izdal je več pesniških zbirk (*Slovanske legende, Lirika, Nove pesmi, Ljubezenske pesmi, Hrvaški kralji* – zbirka sonetov), napisal dva epa (*Medved Brundo* in *Utva zlatokrila*). V času moderne je bil Nazor pesnik življenjskega optimizma, vere v boljšo prihodnost hrvaškega in drugih južnoslovanskih narodov. Posvečal se je bolj nacionalnim motivom, ljubezni Hrvatov do svoje države in njene preteklosti, kar zagotavlja prihodnost.

ANTUN GUSTAV MATOŠ (1873–1949)
V književnosti se je pojavil zgodaj s pripovedjo *Moč savjesti*, pesmi pa je začel pisati šele v zrelejših letih. Pisal je satirične in fantastično-simbolične novele, potopise (*Naši ljudje in kraji*), eseje, kritike in feljtone in lirske pesmi. V pesmih, ki so intimnega, rodoljubnega in satiričnega značaja, pazi zlasti na pravilno obliko, na figure in rime. Njegovi verzi, zlasti enajsterci in dvanajsterci so zelo uglajeni.

IVO VOJNOVIĆ (1857–1929) → dramatik
V svojih najboljših dramah je uporabil motive iz dubrovniškega življenja: *Ekvinokcij, Dubrovniška trilogija, Maske s podstrešja*. Simbolistični elementi so najbolj vidni v dramah *Smrt majke Jugovića*, kjer je vzel snov iz ljudske pesmi, nato v *Gospe s sončnico* in v čisto simbolistični drami *Imperatrix*.

Moderna v srbski književnosti: moderne težnje novih estetsko-literarnih struj najdemo že v delih srbskih avtorjev ti. realističnega obdobja, tako da srbska moderna ali »zlati obdobje srbske književnosti« zajema konec 19. st. in traja do konca prve sv. vojne. O njej se ne more govoriti kot o novi smeri, ki bi jo prinesla nova generacija, in zato ni bilo sporov med dvema generacijama avtorjev. Značilnosti moderne književnosti najdemo že pri Vojislavu Iliću in

Branislavu Nušiču. V njunih delih je nostalgичno občutje polnega in intenzivnega življenja, veliko strasti, senzualnosti, močan socialni čut za male in nemočne. Obdobje srbske moderne zaznamuje začetek izhajanja časopisa *Srpski književni glasnik*, delovanje *Srpske književne zadruge*, ustanovitev *Srpskog knjičevnog društva* idr. Srbski pisatelji so hitro sprejeli evropske literarne vplive, ki so najprej zajeli literarno kritiko (srbska literarna kritika doživi razmah) in poezijo, nato pa prozo in druge književne vrste. V poeziji forma postane pomembnejša od vsebine (pesniki, ki so sledili francoske pesnike parnasovske in simbolistične usmeritve) – v pesmih subjektiven pristop, podajanje lastnega intimnega sveta in kult spevnosti verza sugerirajo atmosfero melanholiije in pesimizma. Največjo pozornost namenjajo motivu ljubezni: od platonskega dojemanja ženske, slutnje o ženski, ženski kot idealu življenja, do erotičnega doživetja ženske. Proza izraža tendenco do izražanja novega in modernega v strukturi literarnega dela in v njegovih temah. Vse več pozornosti je namenjene posamezniku, individuumu, ki v sebi nosi svoja protislovja, notranje boje in moralne dileme.

ALEKSA ŠANTIĆ (1868–1924) → mostarski pesnik

Izdal je nekaj knjig lirike (*Pesmi, Na starih ognjiščih*) in dramo *Hasanaginica*. Je pesnik toplih ljubezenskih pesmi, v rodoljubnih pesmih izraža željo po osvoboditvi izpod Avstro-Ogrske. Ljubi hercegovskega kmeta in njegovo težavno delo. Kot ljubezenski pesnik se je razvil pod vplivom muslimanskih ljudskih pesmi. V elegiji *Pretpraznično večje*, njegovi najznačilnejši pesmi, osamljenost lajša spomin na otroštvo in uteha, ki mu jo prinašajo pesmi. Njegova poezija se giblje med dvema tradicionalnima opredelitvama: med osebnimi in kolektivnimi počutji, ljubeznijo in rodoljubjem, ideali drage in trpečega naroda. V pesmih ustvarja orientalski svet. Dosegel je popularnost pri bralcih, manj odobravanja pa pri kritikih. Za eno njegovih najboljših pesmi velja *Veče na školju*, kratka lirsko zgoščena pesem, zvočno orkestrirana, z bogatimi asonancami, aliteracijami in rimami, v kateri je podano doživetje usode ubogih.

JOVAN DUČIĆ (1874–1943) → osrednji predstavnik srbske moderne

Napisal je 4 zbirke lirike, knjigo različnih premišljevanj o življenju (*Zaklad cesarja Radovana*) in knjigo potopisov (*Mesta in himne*). V pesmih opisuje predvsem tisto, kar se dogaja v njegovi duševnosti, ki je zelo občutljiva za odtenke narave, piše o ljubezni in premišljevanjih o smislu življenja in smrti. Pesmi so prežete s čustvi potrnosti in duševnih pretresov. Dučić je izrazil pesnik meščanske inteligence, ki se je šolala na zahodu. Pod vplivom Francozov je pisal zelo uglajene verze, zlasti enajsterce in dvanjasterce.

MILAN RAKIĆ (1876–1938) → pesnik

Rakićeve pesimistične pesmi v prve desetletju 20. st. so odraz slabih razmer v Srbiji in osebnih razočaranj. V globokem razmišljanju, ki ga spremljajo čustva in simbolične slike, govori o dolgočasju, o nezadovoljstvu nad življenjem, o razočaranju v ljubezni, kar peha človeka v obup in smrt. Vendar smrt ni rešitev.

SIMA PANDUROVIĆ (1883–1960) → pesnik

Po njegovi smrti so našli kovček, poln pesmi. Njegove pesmi so pesimistične.

VLADISLAV PETKOVIĆ DIS (1870–1917) → pesnik

Motive jemlje iz podzavesti. Je pesnik mračnih razpoloženj, celo obupa.

BORA STANKOVIĆ (1876–1927) → pripovednik

Napisal je tri zbirke novel: *Iz starega evangelija*, *Božji ljudje*, *Stari dnevi*, roman *Nečista kri* in drami *Koštana* in *Taštana*. Prikazuje Vranje v 2. pol. 19. st., ko se je osvobodilo Turkov in

pod vplivom novega kapitalističnega sistema začelo spreminjati stare družbene oblike. Opisuje zapletene ljubezenske zgodbe.

RADOJE DOMANOVIĆ (1873–1909) → pripovednik

Pisal je ostre in duhovite satire proti korupciji Obrenovičevega režima. Režim ga je večkrat odpustil iz službe. Najbolj znane so njegove alegorične satire na lažno rodoljubje: *Vodja*, *Stradija*, *Kraljevič Marko drugič med Srbi*.